

УКРАЇНА СЬОГОДНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ

Чому українці не знають, як це – бути багатими, хто, як і чому заважає українцям розбагатіти, і що ми маємо цьому протиставити.

В Україні триває обговорення проекту бюджету на 2017 рік. Уряд підготував максимально реалістичний фінансовий план на наступний рік: доходна частина розрахована «по мінімуму» очікуваних надходжень

Ми живемо у позитивному періоді. Для України — це хороші новини. Нам має бути легко запроваджувати політику підтримки свого реального сектору економіки. Насамперед, нам потрібно сконцентрувати увагу на збалансуванні фінансового сектору і побороти корупцію.

Корупція корупція майже в кожній країні. В Німеччині, наприклад, є дуже багато корумпованих бізнесменів, але вона ж розвивається!

Єдине, що лікує корупцію – це індустріалізація. Деіндустріалізація породжує різні види злочинів. До певної міри корупція – це замітник реального сектору. Коли люди не можуть легально заробити прибутки, вони вдаються до хабарів.

У 1970-х роках найуспішнішим індустріальним містом Латинської Америки був Медельїн. А потім відбулася деіндустріалізація Колумбії, і тепер Медельїн — центр наркоторгівлі. Нелегальна зайнятість певною мірою спричиняється нестачею легальної.

Сомалі — це країна, яка спеціалізується на піратстві, тому що там дуже важко заробити гроші іншим шляхом.

Тож одне з важливих завдань бюджету – це підтримувати реальну економіку всіма можливими способами.

Натомість розмови про кредити і вимоги МВФ – речі дуже деструктивні, вони відволікають увагу звідти, де вона має бути. Якщо ми хочемо стати багатою країною, то потрібно зосередитись на реальній економіці: надати дешеві кредити бізнесу, податкові преференції, тощо. Але й слід дещо припинити утримувати в фокусі основної уваги держави фінансовий сектор, і зайнятися виробництвом.

Гроші, які ми беремо в МВФ, – це в основному кошти, які йдуть на покриття наших боргів. Влітку МВФ визнав, що у випадку з Грецією вони припустилися великих помилок. З огляду на це зізнання, нам потрібно поміркувати: «Які саме помилки визнано у випадку з Грецією, можливо, я тих самих помилок припускаються з Україною?».

Фінансовий сектор дуже важливий для держави. Він — як риштування, яке підтримує виробництво. Але зараз Україна в такій ситуації, коли фінансовий сектор стає паразитом. Фінансовий сектор насправді вбиває нашу реальну економіку. Нам необхідно знову сконцентруватися на виробництві, і мати політичну волю припинити надто вже прислухатися до МВФ.

Історія показує, що найкращий спосіб позбутися корупції — це побудувати здорову економіку. Те, що сьогодні відбувається між Україною та МВФ, дуже подібне до того, що відбувалося в багатьох країнах Латинської Америки у 1980-х роках. У 1979 році в Перу перуанська економіка обвалювалася. Єдиним рішенням, запропонованим МВФ, було збільшити втричі ціну на бензин. А Перу – це країна, в якій дуже інтенсивний транспортний рух, тому що це велика країна, суттєва частина території якої – джунглі, узбережжя, острови. А інфраструктура була поганою. От коли вони підняли ціну на бензин – в умовах вільної торгівлі – все молоко, що збиралося в Андах, довелося вилити у річки, тому що дешевше було купити сухе молоко в Голландії. Таким чином, поєднання вільної торгівлі і підняття цін на бензин – було суцільним божевіллям. Сьогодні з 1979 року нічого не змінилось. Але в Україні немає іншого варіанту запуснути гроші в економіку, окрім як залучити їх від інвесторів. Найбільший плюс України — те, що у нас великий ринок. Більш ніж 40 мільйонів осіб – цього достатньо, щоб створити здоровий виробничий сектор.

Подивімося, як американці фінансували свій економічний розвиток. Вони стали багатими, бо наприкінці 1900-х років, 70% надходжень у бюджет федерального уряду

складало мито на закордонні промислові товари. Воно відіграло дуже важливу подвійну роль. З одного боку, захищало внутрішню промисловість, щоб вона могла розвиватися і вступити у вільну торгівлю через 30 років. А з іншого боку, мито фінансувало уряд.

Важливо розуміти, що ера вільної торгівлі добігає кінця. Історично, ери вільної торгівлі були недовготривалими. Англіїці захищали свою промисловість 350 років, потім був період 80 років вільної торгівлі, а потім, близько 1900 року (десь у 1903 році) — те, що зараз відбувається у Сполучених штатах, сталося в Англії: англійці зрозуміли, що вільна торгівля вже не в їхніх інтересах. Тому вони почали створювати співдружність вільної торгівлі, коли вільна торгівля велася між Англією та її колоніями, а не з рештою світу. Важливий момент: поки існує «симетрична вільна торгівля» — вільна торгівля між країнами з приблизно однаковим рівнем розвитку – це дуже добре. Але асиметрична торгівля — якщо продавати сировину, а імпортувати готові товари, як це робить Україна, – дуже не вигідна для країни-виробника сировини.

У нас вже період деіндустріалізації та збільшення бідності. Зараз саме час запитати: «Що ми робили всі ці 25 років?».

Думаю, що те, що нам надзвичайно потрібно, то це створити Банк розвитку, який підтримує виробництво і торгівлю. Поки що нам слід зосередитися на внутрішньому виробництві, але в той же час вам потрібен експорт, щоб мати змогу платити за імпорт. На міжнародному ринку Україна продає пшеницю, а купує спагеті. А ціна спагеті, які в основному з пшениці, у сто разів більша за ціну пшениці.

У XVI столітті був такий відомий меморандум іспанського короля, в якому говорилося «ми робимо велику помилку, продаючи свою сировину і закупаючи готовий продукт». Він став основою індустріалізації Іспанії.

На мою думку, для того, щоб виправити зовнішньо-торговельний, нам слід спробувати підтримати свою внутрішню промисловість. Щоб зробити це, нам потрібна не одна фабрика спагеті, а дві, три чи чотири. Маючи 40 мільйонів осіб населення — це не проблема.

Основна відмінність корупції в бідних країнах від корупції в багатих в тому, що хабарники виводять гроші з економіки своїх країн і витрачають їх у багатих державах: купують нерухомість, дорогі авто, яхти, відпочивають там.

Рецептом обмеження такого сценарію може бути обмеження на обмін валюти, яке уже в деякій мірі функціонує. А також треба робити прибутковим інвестування на місцях.

Це – порочне коло: політична нестабільність, відсутність промисловості, витік грошей. Як із нього вийти? Ми можемо спробувати його контролювати, але зупинити його можна тільки шляхом створення вигідного економічного розвитку.

Слід пам'ятати також, що існують різні види корупції. Є «буставелла» – це вид корупції, коли чиновник отримує гонорар у вигляді відсотку від вартості послуги. Скажімо, він «допоміг» побудувати міст, його комісія – один відсоток. Є ще «піццо» – це гроші, які мафія «втягує» з людей.

У Зімбабве корупція полягає в тому, що Мугабе керує країною, ніби кланом, як великою сім'єю. І якщо ви допомагаєте своєму двоюрідному брату, це не корупція там – але на Заході це розглядають як корупцію.

І, можливо, пояснення цього явища слід шукати у витоках – це не спроба виправдати, це спроба пояснити, чому стається саме так.

Корупція в Україні має своє коріння в обміні послугами, який був, коли тут панувала планова економіка. Якщо ми керуємо державною компанією, і за планом маємо отримати якусь сировину, нам це потрібно — ми домовляємося з керівником іншого заводу, і він буде нам винен послугу. І якщо ми йдемо до лікаря, ми несемо маленький подарунок. Це діяло на всіх рівнях, система працювала – тільки якщо працював обмін послугами. Це був ніби аварійний вихід для неефективності всієї системи. Існує багато людей, які через це вважають корупцію припустимою.

Четверта технологічна революція передбачає економіку такого укладу, де більша технологізація і менша задіяність людського ресурсу. Тож які галузі, які сфери має розвивати така країна, як Україна, для того, щоб забезпечити робочі місця для 40-мільйонного населення, якщо ми не хочемо депопуляції країни?

Ключовий момент тут в тому, щоб нові технології підтримували зв'язок з реальною економікою. Технології легко просувати. Але якщо ми зосередимося лише на високих технологіях, то припустимося тієї ж помилки, що і росіяни зі Сколково.

Ризик Сколково полягає в тому, що технології, які там створюються, не надто добре пов'язані з реальною економікою Росії.

І зовсім інша історія в Естонії. Там ще в радянські часи був дуже високотехнологічний Талліннський інститут кібернетики. Багато з того досвіду залишилося до цього дня, але там технології пов'язані з підприємництвом країни. Однак можна також спостерігати, як естонські дослідження, оплачені естонським урядом, використовуються на виробництвах інших країн. Існує ризик того, що якщо створювати лише високотехнологічні компанії, і не створювати виробництво, цих робітників зможе переманити до себе Польща, де заробітна плата вища.

В певних регіонах України Румунія роздає румунські паспорти, щоб переманити населення. Польща приваблює багатьох українських студентів і оплачує їхню освіту. Можна сказати, на нас чатують хижаки, які намагаються вкрасти наші здібності.

За будь-яких обставин не нехтуймо розвитком технологій, але ключовим моментом повинне бути створення робочих місць.

Сектор обробки харчових продуктів – це дуже важлива промисловість, яка дає робочі місця багатьом людям. Він може дати роботу великій кількості населення по всій країні. Це – лише один приклад. Сюди ж належить й багато інших сфер.

Це – старий тип економіки розвитку, який працював у Латинській Америці у 1950-х – 1960-х роках. Чилійський уряд під керівництвом Піночета заборонив експорт чилійського вина оптом. Раніше вино вивозили на кораблях, у танкерах. Піночет змусив експортувати вино тільки в пляшках. Тому що тоді вони отримали додану вартість на пляшці, на розливі, на корку, на етикетці. І раптом експортна вартість чилійського вина зросла є у три-чотири рази.

Можна припустити, що у ЄС зараз створюють новий феодалізм. Ця нова теорія буде базуватися більше на фактах і на історії. Вона базується не на абстрактних моделях, а на актуальному історичному досвіді. У 1930-х роках Європу і весь світ з кризи вивела теорія Джона Мейнарда Кейнса. Кейнс казав, якщо сформулювати це коротко: «попит – це все». Для того, щоб вирішити проблему, потрібно створити попит. А потім ідеологія змінилася, і ми отримали іншу теорію – теорію Фрідріха фон Гаєка, і людей до і після нього, які говорили: «кількість грошей – це все».

Отже, ми відійшли від теорії попиту і переключилися на теорію кількості грошей. Ось чому ми друкуємо стільки грошей. Але це був період, коли зв'язок між фінансовим сектором і реальною економікою був дуже стабільним, а у фінансового сектору не було так багато грошей. Можливо, теорія кількості грошей і працювала 50 років тому, але зараз вона не працює.

Смертельна комбінація того, що відбувається зараз, полягає в тому, що ми дотримуємося аскетизму (що означає зменшення попиту) і теорії кількості грошей. Друкувати гроші з одного боку, й обмежувати споживання з іншого не можна. А саме це й відбувається. Британський уряд на цей аскетизм сказав – «ми не можемо так продовжувати». Тому вони виходять з ЄС, і з комбінації друку грошей і обмеження попиту. Таким чином, ми поступово повертаємося до кейнсіанського світу, де попит – це все, або майже все, і де в капіталізмі існує реальна чи потенційна проблема недостатнього споживання. Тому, ми наближаємося до некейнсіанства. У ЄС зараз створюють новий феодалізм. Є підтвердження, що багаті люди купують будинки для бездомних, селять туди їх і кажуть: живіть тут безкоштовно, та коли мені буде потрібно, ви працюватимете на мене безкоштовно. Це – феодалізм.

Саме існування комунізму допомогло капіталізму стати більш людиною системою. Тож питання в тому, чи зможемо ми створити нову переконливу загрозу.